

Příprava dítěte na vstup do základní školy v perspektivě rodičů

Klára Konečná

Bakalářská práce
2020



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Klára Konečná
Osobní číslo: H170288
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Příprava dítěte na vstup do základní školy v perspektivě rodičů

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury z oblasti školní připravenosti dítěte předškolního věku.
Vymezení teoretických východisek zaměřených na problematiku přípravy dítěte na vstup do základní školy pohledem rodičů.
Příprava metodiky výzkumné části, stanovení cílů výzkumu a výzkumných otázek.
Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím interview s rodiči dětí předškolního věku.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi mateřských škol.

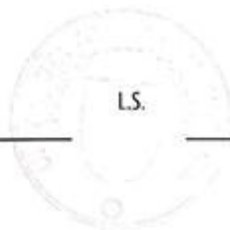
Rozsah bakalářské práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam doporučené literatury:

Cowan, P. A., Cowan, C. P., Ablow, J. C., Johnson, V. K., & Measelle, J. R. (2016). *The Family Context of Parenting in Children's Adaptation to Elementary School*. London: Routledge.
Mertin, V., & Krejčová, L. (2016). *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. Praha: Wolters Kluwer.
Picková, H. (2017). Proč moje děti nechodí do mateřské školy. Přístup rodičů, jejichž rozhodování neomezuje socioekonomické znevýhodnění. *Orbis Scholae*, 17(1), 51-69.
Šulová, L. (2014). *Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka*. Praha: Wolters Kluwer.
Švaříček, R., & Šedová, K. et al. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Barbora Petřů Puhrová, Ph.D.
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: 4. října 2019
Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2020



Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdaním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Abstrakt česky

Bakalářská práce je teoreticko-empirického charakteru. Teoretická část se zabývá vymezením pojmů školní zralosti a připravenosti v kontextu přechodu dítěte do základní školy. Vymezuje zápis do základní školy, odklad školní docházky a zaměřuje se na roli rodiny v přípravě dítěte na vstup do základní školy.

V praktické části bylo cílem na základě kvalitativně výzkumného šetření popsat představy a názory rodičů dětí před vstupem do základní školy na přechod jejich dítěte z mateřské školy do školy základní. Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, jak rodiče vnímají význam přípravy dítěte na vstup do základní školy. Mateřskou školu považují za velmi důležitou výchovně-vzdělávací instituci a plně se spoléhají na práci učitelek s důvěrou v jejich odbornost. Zároveň si rodiče uvědomují přicházející změnu do budoucna.

Klíčová slova:

rodiče připravující dítě na vstup do základní školy, školní připravenost, odklad školní docházky, zápis jako přechodový rituál

ABSTRACT

Abstrakt ve světovém jazyce

The bachelor thesis is of a theoretical-empirical nature. The theoretical part deals with the definition of the concepts of school maturity and readiness in the context of the transition of a child to primary school. It defines enrollment in primary school, postponement of school attendance and focuses on the role of the family in preparing a child to enter primary school.

In the practical part, the aim was to describe, based on a qualitative research to describe the ideas and opinions of children's parents before entering primary school on their child's transition from kindergarten to primary school. The results of the research shows how parents acknowledge the importance of preparing a child to enter primary school. They consider kindergarten to be a very important educational institution and they rely fully on the work of teachers with confidence in their expertise. At the same time, parents are aware of the coming change in the future.

Keywords:

parents preparing a child to enter primary school, school readiness, postponement of school attendance, enrollment as a transition ritual

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

*„Neotvíráme dětem dveře, ale pomáháme jim najít ten správný klíč,
aby si je otevřely samy.“*

Maria Montessori

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Barboře Petřů Puhrové, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady, laskavý přístup, trpělivost a oporu při psaní bakalářské práce. A také bych chtěla poděkovat celé své rodině, která mi byla po celou dobu studia oporou.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PŘÍPRAVA DÍTĚTE NA VSTUP DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY	11
1.1 KURZY PŘEDŠKOLNÍ PŘÍPRAVY NA VSTUP DÍTĚTE DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY	13
2 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST	15
2.1 ŠKOLNÍ ZRALOST	15
2.2 ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST	16
2.3 ŠKOLNÍ NEZRALOST	17
2.4 ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	17
2.5 ZÁPIS DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY	18
2.5.1 Zápis z pohledu zákonného zástupce	18
2.5.2 Zápis jako diagnostický proces	19
2.5.3 Zápis jako přechodový rituál	20
3 RODINA V PŘÍPRAVĚ DÍTĚTE NA VSTUP DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY	21
3.1 ROLE RODINY V PŘÍPRAVĚ DÍTĚTE NA VSTUP DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY	22
3.2 VLIV RODINY NA VZDĚLÁVACÍ ÚSPĚŠNOST DÍTĚTE	23
4 SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	24
II PRAKTICKÁ ČÁST	25
5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	26
5.1 CÍLE VÝZKUMU	26
5.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	26
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	26
5.4 METODA SBĚRU A ANALÝZY DAT	28
6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	29
6.1 ZKRESLENÉ INFORMACE O PŘÍPRAVĚ	29
6.2 SILNÁ POZICE MATEŘSKÉ ŠKOLY	31
6.3 POZITIVNÍ OBRAZ UČITELKY MATEŘSKÉ ŠKOLY	32
6.4 PODPORA DÍTĚTE ZE STRANY RODIČŮ	33
6.5 PŘÍPRAVA NA BUDOUCÍ ZMĚNU	35
7 ZÁVĚRY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	37
7.1 DISKUZE	39
7.2 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	40
ZÁVĚR	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	44
SEZNAM TABULEK	45
SEZNAM PŘÍLOH	46

ÚVOD

Pro téma své bakalářské práce jsem se rozhodla kvůli přípravě dítěte na vstup do základní školy z méně tradičního pohledu. Svou pozornost obracím k rodičům, či lépe řečeno k rodině jako celku. Bylo to také v době, kdy se moje dcera chystala k zápisu do základní školy. Jako rodič jsem si pochopitelně kladla otázku, zda je dostatečně připravená zvládnout tak velkou životní změnu. V tomto období byla pro nás velice důležitá spolupráce s mateřskou školou, jelikož toto působení bylo jednotné a podnětné. Na daném tématu mě zaujala možnost zjistit, jak jiní rodiče přistupují k dané problematice. Jak a jestli vůbec nějak prožívají přípravu svého dítěte na vstup do základní školy? Co si myslí o své mateřské škole a jejich vzájemné spolupráci? Jaké jsou při tom všem jejich názory, představy, motivy, pocity, obavy a přání?

Bakalářská práce se věnuje tématu Příprava dítěte na vstup do základní školy v perspektivě rodičů. V první kapitole se budu zabývat přípravou dítěte na vstup do základní školy, uvedu výčet doporučení rodičům pro usnadnění přípravy dítěte na vstup do základní školy a užší výběr kurzů předškolní přípravy. Ve druhé kapitole budu definovat pojmy školní zralost a připravenost, školní nezralost a odklad školní docházky. Podrobněji budu charakterizovat zápis do základní školy pohledem zákonného zástupce, jako diagnostický proces a jako přechodový rituál. Ve třetí kapitole budu vymezovat rodinu, její typy, význam a výchovné styly. Budu se zaměřovat na roli rodiče v přípravě dítěte na vstup do základní školy, na důležitost jeho spolupráce s mateřskou školou a vliv rodiny na vzdělávací úspěšnost dítěte při vstupu do základní školy.

Ve výzkumu bude mým cílem popsat, jak vnímají rodiče přípravu svého dítěte na vstup do základní školy. A popsat představy a názory rodičů dětí před vstupem do základní školy na přechod jejich dítěte z mateřské školy do školy základní. A následně v závěrech výzkumného šetření budu popisovat výzkumná zjištění.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PŘÍPRAVA DÍTĚTE NA VSTUP DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Vstup dítěte do základní školy je významným mezníkem v životě dítěte. Jeho důležitou součástí je pomoc a podpora ze strany rodičů a učitelů, či lépe „*součinnost rodičů a učitelů při nástupu dítěte do školy, protože to, jakým způsobem a jestli se jim to podaří, dosti zásadně ovlivní dítě pro budoucí život*“ (Šulová, 2014, s. 17). Stejného názoru je i Kropáčková (2008) a doplňuje, že vstupem do základní školy přijímá dítě novou roli školáka, která v sobě nese kromě vyšší sociální prestiže i změnu životního stylu a zvýšení nároků. Je tedy důležitým okamžikem, který je v naší společnosti ritualizován. Podle Šulové (2014, s. 21) se vstupem dítěte do základní školy mění i každodenní rytmus rodiny, trávení volného času a priority jejích jednotlivých členů. „*Dítě je náhle více okolím hodnoceno za výkon, za projevy - samostatnost, kázeň, vytrvalost, soustředěnost, pečlivost, tvořivost, autoregulace*“. Také je při vstupu dítěte do první třídy patrné, zda už bylo zvyklé na pravidelnou docházku do instituce předškolního typu, nebo zda právě opustilo rodinné prostředí.

„*Příprava dítěte na vstup do školy je vlastně pouze vyvrcholením předškolní výchovy, resp. celé dosavadní výchovy dítěte od jeho narození až do šesti let...*“ (Jirásek, 1966).

Existuje mnoho zajímavých a podnětných knih, ve kterých autoři nabízí nejen rodičům náměty na rozvoj schopností, které ovlivňují úspěšné zvládnutí vstupu do základní školy. V odborných knihách a časopisech lze nalézt i mnoho praktických příkladů ze všech oblastí předškolního vzdělávání a návodů na hry pro všestranný rozvoj dítěte předškolního věku.

Šulová (2014, s. 15) poukazuje na skutečnost, že v současnosti se často lze setkávat i s určitým tlakem na děti ve smyslu jejich přípravy na vstup do základní školy a na zajištění jejich následné školní úspěšnosti. Zdůrazňuje také význam přípravy dítěte na vstup do základní školy pro vstřípení nově naučeného, pro rozvoj paměti, rozvíjení způsobu myšlení na základě nových poznatků, rozvíjení samostatnosti, sebevědomí dítěte, schopnosti řešit nové situace. „*Pokud se tento proces nedaří, pak je často počátkem útlumu jeho přirozené zvědavosti, cestou k nezájmu, průměrnosti, malé sebedůvěře, později cestou ke ztrátě smysluplnosti života*“. Vhodně také doplňují (Budíková, Krušinová & Kuncová, 2004), že nejdříve začneme tím, co děti před vstupem do školy umí, co se jim daří, co rádi dělají a co je baví.

Podle Otevřelové (2016) v rámci přípravy na vstup do základní školy přistupujeme k dítěti komplexně, tedy bereme v potaz věk, anamnézu dítěte, rodinnou situaci a rodinné prostředí. Každé dítě je individuální a je zapotřebí k němu takto přistupovat. Příprava dítěte by

měla být pozvolná, nenásilná, s respektem k jeho vývojovému stupni. V každém období dítě dosahuje vrcholu pro rozvoj určité oblasti, kdy mu jde něco nejlépe. Je dobré toho plně využít a nepromeškat jej. Podle Klenkové & Kolbábkové (2002) zjišťujeme v přípravě dítěte na vstup do základní školy jeho sluchové a zrakové vnímání, rozvoj motoriky (hrubé, jemné, motoriky mluvních orgánů), rozumové schopnosti, výslovnost jednotlivých hlásek, slovní zásobu, gramatickou složku řeči, rytmické cítění, jazykový cit a schopnost souvislého vyjadřování. Uvádí i různé náměty a doporučení, jak můžeme tyto schopnosti a dovednosti rozvíjet a ovlivňovat jejich vývoj. Podle Bednářové a Šmardové (2011) vyžaduje vstup dítěte do základní školy určitou míru vyzrálости a připravenosti v oblastech motoriky, grafomotoriky; zrakového vnímání a paměti; sluchového vnímání a paměti; vnímání prostoru; vnímání času; základních matematických představ; řeči (myšlení); sociálních dovedností; sebeobsluhy (samostatnosti); hry; koncentraci pozornosti a rozvoj osobnosti. U těchto všech oblastí je podle nich důležitá vzájemná propojenost a podmíněnost, časovost, posloupnost a individuální přístup k dítěti.

Někteří rodiče kladou důraz na předškolní přípravu, tedy chtějí, aby dítě bylo na vstup do základní školy postupně a nenásilně připravováno jak v oblasti kognitivní, tak i výchovné. Jiní rodiče naopak kladou důraz zejména na spontánnost dítěte, aby si dítě jen hrálo a nenuceně se projevovalo. Do přirozeného vývoje nijak nezasahují, pokud to není nezbytně nutné a mají kritický postoj k předškolní přípravě v jakékoli formě (v rodině, mateřské škole, kroužcích, kurzech). Podle Bednářové & Šmardové (2010) je rozumná tzv. střední cesta.

Součástí přípravy do základní školy je podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, povinný rok předškolní docházky do mateřské školy (Zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Rodiče podle Kropáčkové (2016) očekávají, že pravidelná docházka jejich dítěte do mateřské školy je přirozenou přípravou dítěte na vstup do základní školy. Učitelé základních škol zase předpokládají, že děti, které pravidelně navštěvovaly mateřskou školu, budou vybaveny základními kompetencemi budoucího školáka, tedy budou mít osvojeny základní dovednosti, návyky a znalosti, které jsou nutné pro úspěšný vstup do základní školy. Rodina a škola jsou rovnocenní partneři. Spolupráce rodiny a školy by měla být založena na důvěře, fungující výměně informací, obousměrné komunikaci mezi učiteli a rodiči. Předpokladem kvalitní spolupráce mezi školou a rodinou je vytvoření kvalitních podmínek pracovního vztahu a důvěry. Podle Majerčíkové (2012) škola, která očekává zainteresovanost rodičů, by

měla předložit možnosti, ve kterých se mohou rodiče realizovat, a spolupráci školy s rodiči považuje za nutnou podmínku úspěšného výchovně-vzdělávacího procesu působení na děti. Důležitost mateřských škol v přípravě dítěte na vstup do základní školy charakterizuje Kořátková (2008) v pojetí působení z dlouhodobého hlediska a komplexnosti v rozvoji dítěte.

Přípravu dítěte na vstup do základní školy rozděluje Šulová (2014), na dlouhodobou, střednědobou a krátkodobou. V dlouhodobé přípravě jsou pro dítě důležité vztahy rodičů s dítětem a společně strávený čas. Tento čas nemusí rodič vůbec vnímat jako přípravu dítěte na vstup do základní školy. Střednědobá příprava je období, kdy už dítě chápe pojem škola. V tomto období je potřeba dítě motivovat pozitivními pocity ze školy a nákupem školních potřeb nebo hraním na školu. Ukončením a završením tohoto období je zápis do první třídy, tedy jeho oficiálně prvním kontaktem se základní školou. Za krátkodobou přípravu se považuje doba před samotným vstupem do první třídy základní školy. Rodiče tento čas mohou vhodně využít k přípravě pomůcek, pokoje a místa pro plnění budoucích domácích úkolů.

Pro usnadnění přípravy dítěte na vstup do základní školy popisuje Šulová (2014, s. 70) rodičům výčet doporučení, kterými by se měli s dítětem řídit:

- „začít s přípravou na roli školáka včas,
- být se svým dítětem často a poskytovat mu přiměřené množství podnětů,
- dát dítěti možnost být dostatek času ve společnosti jiných dětí,
- vysvětlit dítěti přiměřenou formou ještě před zápisem do školy, co ho tam čeká,
- nezastrašovat dítě školou,
- zapojit dítě do nákupu školních pomůcek,
- připravit spolu s ním jeho pracovní místo,
- zavést režim dne podobný tomu školnímu, a to v pravidelnosti spánku a ve stravování dítěte,
- dbát na to, aby zápis a první školní dny proběhly klidně a s dítětem si popovídat o tom, jak se cítilo“.

1.1 Kurzy předškolní přípravy na vstup dítěte do základní školy

Kromě předškolní přípravy v mateřské škole mohou rodiče využít nabídky rozmanitých předškolních kurzů, jejichž užší výběr charakterizuje Otevřelová (2016). Aby daný kurz přinesl rodičům jejich očekávání, měl by být ve formě pravidelných lekcí jednou do týdne,

mělo by jich být dostatečné množství (deset až patnáct a více) a po jejich ukončení by měli rodiče dostat zpětnou vazbu.

Metoda dobrého startu

Cílem je rozvíjet u dětí právě ty oblasti, které jsou předpokladem pro zvládnutí nároků školy. Práce je ve skupinkách a kombinuje se hudba s pohybem.

Metodika rozvoje grafomotoriky a počátečního psaní

Vychází ze speciálněpedagogické diagnostiky jemné motoriky ruky, grafomotoriky a analýzy grafomotorické činnosti. Důležitá role rytmu.

Nebojte se psaní

Slouží k nápravě a rozvoji grafomotoriky, prevenci poruch psaní u dětí a zaměřuje se na práci s dětmi se zkríženou lateralitou a levorukými dětmi.

Maxík

Stimulační cvičení, jehož nácvik je zaměřen na vytvoření správných pohybových stereotypů, rozvoj grafomotoriky i koncentrace pozornosti. Do programu jsou zainteresováni také rodiče nebo učitelky dětí, jejich podpora a správný přístup.

KUPREV

Primárně preventivní program, který staví na domácí práci rodičů a dětí. Snaží se podpořit rodiče ve větší jistotě při vedení jejich dítěte. Umožní dítěti klidný a bezproblémový nástup do školy.

Trénink jazykových schopností podle D. B. Elkonina

Pro děti předškolního a mladšího školního věku, obzvláště děti s odkladem školní docházky, narušenou komunikační schopností. Rozvíjí především fonemické uvědomování (sluchovou analýzu, syntézu, uvědomování hláskové struktury slova).

Metoda instrumentálního obohacování profesora R. Feuersteina

Program zaměřený na rozvoj myšlení, rozumových, jazykových schopností a dovedností učit se. Děti se učí přemýšlet o věcech, soustředit se na úkol, hledat řešení předpokládaných úkolů, povídat si o tom s ostatními, klást otázky, a tím se učit sdílení. Děti trénují koncentraci a rozvíjí si nejen slovní zásobu.

2 ŠKOLNÍ ZRALOST A PŘIPRAVENOST

Abychom se mohli zamýšlet nad úspěšným vstupem dítěte do základní školy nebo naopak rozhodnutím školní docházku odložit, musíme si definovat dva základní pojmy, školní zralost a připravenost. V odborné literatuře jsou tyto pojmy často zaměňovány nebo používány v totožném významu. Více autorů se k danému tématu vyjadřuje v tom smyslu, že oba termíny se někdy překrývají, ale pod každým se skrývá trochu něco jiného.

Podle Otevřelové (2016, s. 55) je „náplní obou zjištění, zda je dítě připraveno na nároky školy po všech stránkách“. Podle Jucovičové & Žáčkové (2014, s. 24) je „pojem školní zralost charakterizován biologickým zráním organismu a školní připravenost je ovlivněna výchovou, učením a působením vlivů sociálního prostředí“. Předpokladem školní připravenosti je školní zralost, což je „stav, který zahrnuje zdravotní, psychickou a sociální způsobilost začít školní docházku“ (Kropáčková, 2008, s. 12) a školní připravenost je „určitá úroveň vědomostí, dovedností a návyků, které by mělo dítě ovládat před vstupem do školy“ a bylo tak dostatečně připraveno ke školní práci (Kropáčková, 2008, s. 15).

2.1 Školní zralost

Vstup dítěte do základní školy je podmíněn dosažením tzv. školní zralosti. Podle Kropáčkové (2008, s. 15) jde *komplexně o biologické zrání organismu s ohledem na vliv prostředí a výchovy, které stimulují rozvoj schopností a připravují dítě po stránce emoční a sociální na vstup do školy*. Do školní zralosti se zahrnuje i pracovní zralost „*(činnosti připomínající školní úkoly, samostatnost, aktivita, schopnost udržet pozornost delší dobu a účastnit se řízené činnosti)*“. Dále pak určitá emoční stabilita dítěte, schopnost „*odpoutat se od matky a ostatních členů rodiny, vytvořit si vztah k vrstevníkům a učitelce, i určitý stupeň sebeovládání*“. Podle Průchy, Walterové & Mareše (2001) znamená školní zralost v pedagogicko-psychologickém pojetí stav dítěte, jehož úroveň organismu se projevuje v takové úrovni, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy. Podle Otevřelové (2016, s. 55) jsou školní zralost vnitřní vývojové předpoklady, které se vztahují k funkcím závislým na zrání centrální nervové soustavy, která ovlivňuje *např. odolnost jedince při zátěži, emoční labilitu, rozvoj soustředění, lateralitu, motorickou a senzomotorickou koordinaci a zrakovou a sluchovou percepci. Přiměřená zralost centrální nervové soustavy je nezbytná*“.

Podle Bednářové & Šmardové (2010) jsou hlavními znaky školní zralosti:

- tělesný vývoj a zdravotní stav,

- úroveň vyspělosti kognitivních funkcí,
- úroveň pracovních předpokladů a návyků,
- úroveň znalosti emocionálně-sociální.

Podle Šulové (2014) školní zralost zahrnuje:

- fyzická zralost (tělesná),
- psychická zralost (zrakové vnímání, sluchové vnímání, paměť, pozornost a myšlení),
- řečové a komunikační dovednosti
- sociální a emocionální zralost (prosociální chování).

2.2 Školní připravenost

„Školní připravenost zahrnuje kompetence v oblasti kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní a somatické, které dítě nabývá a rozvíjí učním, sociální zkušeností (zejména v mateřské škole)“ (Bednářová & Šmardová, 2010, s. 2). Připravenost dítěte na školní docházku závisí na *„nejzákladnější ze všech znalostí - znalost, jak se učit“*. Nejdůležitějšími hledisky této schopnosti jsou *„sebevědomí, zvědavost, schopnost jednat s určitým cílem, sebeovládání, schopnost pracovat s ostatními, schopnost komunikovat a schopnost spolupracovat“*. Jde vlastně o aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech jeho oblastech (Goleman, 1997 in Bednářová & Šmardová 2010, s. 2).

Podle (Kropáčkové, 2008, s. 15) školní připravenost *konkrétně zahrnuje vyspělost psychickou (tzn. rozumovou, sociální, emoční a pracovní, jazykovou, motorickou), podmíněnou biologickým zráním organismu, a vlivy prostředí“*. Existuje mnoho faktorů, které ovlivňují připravenost dítěte ke vstupu do základní školy: *„dědičnost, věk, pohlaví, zdravotní stav, úroveň hrubé a jemné motoriky, zralost psychických kompetencí, zvláště poznávacích a rozumových schopností, lateralizace, zralost řeči, pracovní zralost, citová zralost, sociální zralost, podnětnost rodinného prostředí i podnětnost předškolního vzdělávání v mateřské škole“*. Podle Otevřelové (2016, s. 55) ovlivňuje školní připravenost výchova a vliv vnějšího prostředí. *„Jde tedy o oblast sociálních zkušeností (např. připravenost verbální, na roli žáka, na zvládnutí potřebných norem chování)“*. U dítěte pozorujeme jeho řeč, hru, záměrnou i nezáměrnou činnost, chování, samostatnost, sebeobsluhu, aktivitu, emoční prožívání a motorickou oblast, především grafomotoriku.

2.3 Školní nezralost

Školní nezralost je komplexní jev, který se projevuje nedostatky v oblasti předpokladů k počáteční výuce trivie (čtení, psaní, počítání). Role školáka je pro nezralé dítě velmi zatěžující. Požadavky, na které dítě nestačí, vedou k přetěžování, zvýšené únavě, vyčerpání a zvýšené nemocnosti dítěte (Vágnerová & Klégrová, 2008).

Podle Kropáčkové (2008, s. 18) patří mezi základní příčiny školní nezralosti *nedostatky v psychickém a tělesném vývoji, v narušeném zdravotním stavu a v nedostatečně podnětném výchovném a sociálním prostředí*. Nelze posoudit, zda dítě může zahájit povinnou školní docházku, na základě unáhleného rozhodnutí. Každé dítě je jiné a vyvíjí se individuálně, a co je dobré pro jedno, nemusí být automaticky dobré pro druhé.

2.4 Odklad školní docházky

Odklad školní docházky se váže s problematikou školní zralosti, respektive školní nezralosti. Pokud dítě není zralé a připravené na vstup do základní školy, lze o něj zažádat. Rodiče mohou vyhledat odborníky z pedagogicko-psychologické poradny nebo speciálně-pedagogického centra, informace v odborných publikacích a časopisech nebo navštívit odborného lékaře. Častější absence v mateřské škole kvůli nemoci dítěte může, ale nemusí být důvodem k žádosti o odložení školní docházky (Kropáčková, 2008).

Pokud se rodiče rozhodnou pro odklad školní docházky, popisuje Otevřelová (2016) určité nezbytné kroky, které musí udělat pro jeho vyřízení:

- dítě je potřeba přihlásit k plnění povinné školní docházky i v případě, když mu rodiče chtějí dát odklad školní docházky. Musí tedy se k zápisu dostavit a hned u něj o odklad požádat.
- žádost o odklad musí být v písemné formě a rodiče jej předají řediteli školy.
- navíc budou potřebovat další dvě doporučení k odkladu nástupu do školy, a to od příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře nebo klinického psychologa.
- pokud zůstane dítě v mateřské škole o rok déle, čekají rodiče za rok podobné povinnosti. Dítě není automaticky do školy přijato. Rodič znovu musí požádat o přijetí k plnění školní docházky, ale dítě se již nemusí dostavit k zápisu osobně.

2.5 Zápis do základní školy

Vstup dítěte do základní školy je podle Kaščáka (2010) spojen s rituální obřadem zápisu do základní školy, na který navazují ceremonie (uvítací slavnost, účast rodičů, obdarování dítěte a učitele, speciální výbava dítěte novými pomůckami). Zápis do základní školy je podle Bednářové & Šmardové (2010) důležitým aktem jak pro rodiče, učitele mateřské školy a základní školy, tak i pro dítě. Pro dítě je zápis vstupní branou do školy, kde jde o jeho první seznámení se školou a jejími učiteli a ovlivňuje jeho představy o škole. Podle Šulové (2014) může být forma, kterou probíhají zápisy individuální a různorodá. Od vážných a oficiálních ceremonií až po hravé a zábavné akce.

2.5.1 Zápis z pohledu zákonného zástupce

„Zápis do školy je vnímán jako slavnostní okamžik“ (Šulová, 2014, s. 65). Přihlásit dítě k zápisu k povinné školní docházce je povinností jeho zákonného zástupce, a to v době od 1. dubna do 30. dubna kalendářního roku, v němž má dítě zahájit povinnou školní docházku (Bednářová & Šmardová, 2010). K zápisu přijde rodič nebo oba rodiče s dítětem. Rodiče budou s sebou potřebovat občanský průkaz a rodný list dítěte (Otevřelová, 2016). Zákonní zástupci mají možnost výběru základní školy, tedy jej nemusí přihlašovat tam, kam patří trvalým pobytem, ale mají možnost výběru. Pokud jej mimospádová škola nepřijme, má spádová škola povinnost jej přijmout. Průběh zápisu není nijak ustanoven, a tak si jej školy mohou řídit samy. O výsledku zápisu, tedy přijetí nebo nepřijetí dítěte do základní školy je rodič písemnou formou vyrozuměn ředitelem školy v zákonné lhůtě (Jucovičová & Žáčková, 2014). *„O odložení povinné školní docházky rozhoduje ředitel školy na základě žádosti rodičů“*. Přijetí dítěte do základní školy pro rodiče znamená do jisté míry i potvrzení jeho přiměřeného biopsychosociálního vývoje (Kropáčková, 2008, s. 37).

Většina rodičů se informuje o tom, co se u zápisu požaduje a snaží se dítě alespoň částečně připravit, tedy naučit se základní údaje jako své jméno, věk, bydliště (Bednářová & Šmardová, 2010). Vhodnost snahy dítě seznámit s průběhem zápisu do základní školy popisuje i Jucovičová & Žáčková (2014), aby jej nevnímalo jako zátěž nebo překážku. Uvádí i nevhodnost strašení dítěte zápisem a školou, ať už kýmkoli z jeho okolí, a že není třeba dítě extra připravovat na výkon, ale spíše na to, že něco nakreslí, řekne básničku, zazpívá písničku a ukáže, co se už naučilo. Otevřelová (2016, s. 34) upozorňuje na to, že *„není cílem, aby se dítě na zápis „naučilo“*. Tím rodiče mohou dítěti do budoucna spíše ublížit než pomoci.

2.5.2 Zápis jako diagnostický proces

„V současné době patří k relativně běžným postupům školní praxe, že je celý proces zápisu do prvního ročníku chápán jako diagnostický proces.“ (Mertin & Krejčová, et al., 2016, s. 150). Učitelé na rozdíl od pracovníků v pedagogicko-psychologické poradně mají bohatší zkušenosti s celým procesem výuky, projevem dětí ve skupině a s tím, co vše děti potřebují zvládat, aby dosáhly ve škole úspěchu. K jejich profesním kompetencím patří schopnost vyjádřit se, zda pokládají dítě za přiměřeně zralé pro zahájení školní docházky. „Pro samotný proces zhodnocení školní zralosti lze využít ucelené diagnostické nástroje, nebo ji můžeme koncipovat podle možností a potřeb školy (pracovní listy, vlastní screeningový test).“ (Mertin & Krejčová, et al., 2016, s. 151).

Nejčastěji zahrnované oblasti zájmu podle Mertina & Krejčové, et al., (2016), při kterých se u zápisu do základní školy posuzuje školní zralost:

- verbální vyjadřování - dítě přiměřeně používá řeč, je mu rozumět, rozumí druhým, dokáže vyslovovat většinu hlásek (předpoklad - zda bude zvládat osvojování čtení a psaní),
- grafomotorika - kresba lidské postavy (předpoklad - zda bude ovládat proces osvojování psaní),
- myšlení, paměť, znalosti - poskládá skládanku nebo puzzle, nalezne logické chyby v obrázcích, rozliší barvy a tvary, odhadne množství a délku, identifikuje písmena a má čtenářské dovednosti,
- percepce - sluchové a zrakové vnímání - určí odlišnost podobně vyhlížejících znaků, identifikuje první a poslední hlásku ve slovech (předpoklad - zda bude zvládat čtení a psaní),
- sociální dovednosti - je dostatečně samostatné, zvládá práci bez přítomnosti rodičů, je schopno komunikovat s cizími lidmi, vydrží určitou dobu v klidu pracovat, reaguje na pokyny, které jsou mu zadávány a chápe stanovená pravidla a hranice,
- pozornost - dokáže se věnovat určité činnosti po dobu nezbytně nutnou pro její splnění; registruje, co mu říkáme; dokáže eliminovat případně drobné ruchy z okolí a věnovat se právě probíhající aktivitě.

Při zápisu dítěte do základní školy se využívají různé testy školní zralosti. Mezi známé patří např. Test zrakového vnímání, Diagnostika jazykového vývoje a Test rizika poruch čtení a psaní pro rané školáky. Mezi nejznámější a nejčastěji používaný test školní zralosti patří Orientační test školní zralosti podle Jiráska. Tento test obsahuje celkem tři úkoly

zaměřené na projevy grafomotoriky, číselné představy a obecné rozumové schopnosti. Děti dostanou jako první úkol nakreslit postavu pána. Za druhý úkol podle vzoru napodobit psací písmo. A nakonec třetí úkol překreslit skupinu specificky uspořádaných úkolů. Výhodou je velmi rychlá administrativa a celkem rychlé vyhodnocení výsledků. Není však nic neobvyklého, když v některých oblastech školní zralosti jsou děti excelentní a v jiných naopak mají výrazné mezery nebo jsou na hranici normy. V těchto případech je důležité do posuzování školní zralosti zahrnout také další proměnné, jako jsou kvalita budoucí třídní učitelky, množství žáků ve třídě, charakteristika školy a rodinná situace (Mertin & Krejčová, et al., 2016).

Wallis (2005) předkládá rodičům různé praktické seznamy („checklists“) pro evidování současného stavu základních znalostí dítěte (např. informace jako adresa bydliště, jména rodičů a jména učitelů) a dovedností (sebeobsluha, hrubá, jemná motorika, základní koncepce o čtení, psaní a počítání). Rodiči podle nich umožňují přesněji určit oblasti, na kterých musí s dítětem pracovat a hledá jednoduché a zábavné cesty, jak toho dosáhnout.

2.5.3 Zápis jako přechodový rituál

V současné době lze zaznamenat velkou různorodost názorů na to, co je rituál (Kašćák, 2010). „*Rituál je pro jeho účastníky komplex závazných aktivit. Účastník rituálu je vedený od činnosti k činnosti s cílem dosáhnout určité změny v jeho chování, pohledu na svět nebo změnu v jeho sociální pozici.*“ (Kašćák, 2010, s. 5). Rituály nejsou podřízené vůli jednotlivce, jsou jednoduše tradované. Není možné je tak jednoduše zrušit a vymyslet nový rituál. Zápis do základní školy charakterizuje Kašćák (2010, s. 27) jako „*přechodový rituál*“, tedy „*specifický typ školního rituálu*“, který „*má silný symbolický obsah*“, jehož smyslem je osobnostní transformace jedince při přechodu dítěte z rodiny do školy a získání nového postavení spojeného se speciálními zkouškami (školní zralosti a připravenosti na školu).

3 RODINA V PŘÍPRAVĚ DÍTĚTE NA VSTUP DO ZÁKLADNÍ ŠKOLY

V odborné literatuře lze nalézt různé definice rodiny. Majerčíková (2012, s. 15) popisuje rodinu jako „*prostor pro tvorbu jistého životního rámce člověka, ve kterém se realizuje jeho biologické, psychické a sociální bytí*“. Podle Otevřelové (2016) jsou rodinné zázemí a celková rodinná atmosféra pro dítě velmi významné. Rodiče jsou pro něj příkladem. Přebírá postupně všechny jejich modely chování a jednání. Všichni se učíme nápodobou. Jde hlavně o sdílení. Je velice důležité si s dítětem jen tak povídat a dát mu patřičně najevo, že rodiče zajímá vše, co se jej týká. Podle Heluse (2015) je rodina druhem lidské vzájemnosti, bez které si většina současníků nedovede svůj život představit. Těžko lze najít prostředí, které by tak jako ona odpovídalo potřebám dětí a vytvářelo tak účinné výchozí podmínky pro rozvoj jejich osobnosti, včetně jejich vzdělávací úspěšnosti. Rodiny lze rozlišit podle úplnosti na rodinu úplnou, kde se o děti starají oba rodiče, rodinu neúplnou, ve které jeden z rodičů trvale chybí a rodinu rekonstituovanou, nebo-li znovuustanovenou, kdy je chybějící člen rodiny nahrazen novým. Význam rodiny je v tom, že uspokojuje potřebu domova (mít svou matku a svého otce, někam patřit) a vytváří akční prostor pro dítě (prostor pro jeho aktivní projev). Uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení (zařízení domácnosti „my máme“) a také dítěti vyčleňuje jeho osobní věci (pro radost - „já mám“). Určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce/dívky. Skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady (nápodoba jednání rodičů). Otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů, a tím hlouběji proniknout do chápání lidí různého věku, založení a postavení. Je dětem a dospělým prostředím, kde se mohou svěřit, očekávat moudré, trpělivé vyslechnutí, radu a pomoc. Je útočištěm v situacích životní bezradnosti. Výchovní styl je podle Průchy, Walterové & Mareše (2001, s. 258) souhrnem „*záměrných i spontánních způsobů chování vychovatele k vychovávanému*“. Baumrindová (1989, 1991) in Helus (2015) rozlišila tři rodičovské výchovné styly:

- Autoritářský (direktivní) styl, který je charakteristický vysokým stupněm direktivnosti, kladením požadavků na poslušnost dítěte, nedostatečnou komunikací rodičů s dětmi, častým trestáním včetně fyzického.
- Povolující (permisivní) styl, kdy rodič dává přílišnou volnost dítěti v rozhodování, předpokládá, že si samo poradí, klade minimální požadavky a omezování, eliminuje trestání.
- Styl opřený o autoritu se vyznačuje jasným stanovením zásad a principů, vymezuje, co je správné a nesprávné. Rodiče s dítětem komunikují a dbají, aby jejich požadavkům rozumělo, jsou dítěti pozitivním vzorem - autoritou hodnou následování.

3.1 Role rodiny v přípravě dítěte na vstup do základní školy

Vstup dítěte do základní školy je pro dítě skutečnou změnou kvality jeho dosavadního života a je jistě v zájmu všech, aby tato změna byla pozitivní. *„Zásadně k tomu může napomoci více proaktivní součinnost mezi třemi klíčovými aktéry tohoto procesu, tedy učitelem (či školou obecně), rodiči (či rodinou obecně) a žákem samotným“* (Šulová, 2014, s. 22).

Rodina jako celek má zásadní vliv na to, s jakým smýšlením o sobě samém dítě do školy vstupuje, jak se hodnotí, jaké má sebevědomí a co od sebe očekává. Podle Majerčíkové (2012, s. 16) *„většina rodičů uvažuje nad tím, jak usměrňuje a rozvíjí své dítě, jak na něj záměrně i nezáměrně působí“*.

Důležitým úkolem rodičů a učitelů je to, aby dítě v tomto období neztratilo přirozený zájem o nové poznatky, mělo samo motivaci vzdělávat se a bylo přirozeně zvědavé, protože učit se do školy se dítě musí naučit (Šulová, 2014). Spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou je ve prospěch dítěte. Děti se mohou s nimi chovat jinak než mezi vrstevníky v mateřské škole. Mateřské školy pořádají dny otevřených dveří pro rodiče, kde mohou rodiče vidět své dítě v jiném než domácím prostředí (Kropáčková, 2008). Děti, které navštěvují mateřskou školu, se přirozeně připravují na přechod od hravého dětství k systematickému vzdělávání. Je pochopitelné, že pro děti, které před nástupem do školy chodily do mateřské školy, není změna v jejich životě tak velká jako u dětí, které do školy přicházejí z rodiny (Šulová, 2014). Naopak Picková (2017) ve své empirické studii uvádí, že existují rodiny, jejichž děti mateřskou školu nenavštěvují nebo ji navštěvují velice sporadicky. Tato studie zjišťuje důvody, které vedou rodiče, jejichž rozhodování neomezuje socioekonomické znevýhodnění, k tomu, že jejich děti mateřskou školu nenavštěvují nebo ji navštěvují velice sporadicky. Ve výzkumné studii byla identifikována následující čtyři témata: a) silný ochranný výchovný styl rodiny; b) eliminace nedostatků z vlastního dětství; c) nedůvěra v zajištění všestranného rozvoje dítěte mateřskou školou a d) předčasná scholarizace.

Šulová (2014, s. 143) uvádí doporučení, které mohou rodiče udělat *„pro rozvoj součinnosti školy, rodiny a dítěte: zajistit dítěti klidné zázemí; zajímat se o vzdělávání dítěte a adekvátně mu pomáhat; uvědomovat si, že můj postoj ke vzdělávání přebírá mé dítě; povídat si s dítětem o škole; při neúspěchu ve škole dítě podpořit; nepřevádět svoji odpovědnost za vzdělání svého dítěte na školu; dle svých možností se zapojovat do školních aktivit pro rodiče“*.

3.2 Vliv rodiny na vzdělávací úspěšnost dítěte

Základní téma přípravy na školu a problematika domácích úkolů je dlouhodobě tématem, ve kterém se objevuje velká rozdílnost názorů. Jedna skupina hodnotí domácí přípravu jako zcela nezbytnou součást školní docházky (příkladně ve smyslu posílení nově naučeného), zatímco pro druhou skupinu znamená nepřiměřené a nepřijatelné zatěžování školáků v jejich volném čase. Vystává zde otázka jejich kvality každodenního života, a zda nedochází někdy k „obětování“ dětství pouze v zájmu budoucího životního úspěchu (Šulová, 2014). Podle Heluse (2015) existují tři základní působící činitelé, kteří ovlivňují vzdělávací úspěšnost dítěte. Je to socioekonomický status (prestiž povolání, příjem/bohatství a vzdělání), výchovný styl a rodinná struktura (neúplná rodina, sourozenectví).

Vlivem rodiny na vstup dítěte do základní školy a na jeho vzdělávací úspěšnost se zabývali výzkumníci Cowan, Cowan & Measelle (2016), kteří potvrdili, že charakteristiky rodinného prostředí nám pomáhají pochopit odlišnosti v míře adaptace dítěte při přechodu na základní školu. Ve své kvantitativní studii se zabývali vlivem rodinné struktury (organizace mezi jednotlivými členy rodiny, hodnotová orientace jednotlivých členů rodiny) a rodinných procesů (kvalita vzájemných interakcí mezi členy rodiny) na adaptaci dítěte při přechodu na základní školu. U dětí byla porovnávána jejich akademická úspěšnost (výsledky vzdělávání) a míra sociální a emocionální adaptace (chování v novém prostředí) vzhledem k naměřeným hodnotám charakterizujícím rodinnou strukturu a rodinné procesy v rámci zkoumaného vzorku anglických rodin.

Jedním z výsledků výzkumu bylo potvrzení hypotézy, že děti z rodin, kde byly naměřeny větší odlišnosti ve vnímání rodinné struktury (specificky větší odlišnosti ve vnímání blízkosti vztahů mezi jednotlivými členy rodiny) dosahovaly horších akademických výsledků a nižší míry sociální a emocionální adaptace - častější byly výskyty problematického chování, agresivity, nepozornosti nebo nesouhlasnosti při plnění zadaných úkolů. Naopak děti z rodin, kde byly naměřeny menší rozdíly ve vnímání blízkosti vztahů mezi jednotlivými členy, dosahovaly lepších akademických výsledků, vyskytovalo se u nich méně projevů problematického chování, agresivity, nepozornosti, nesouhlasnosti při plnění úkolů a děti se rovněž rychleji a lépe začlenily do nového kolektivu.

4 SHRNUÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Teoretická část bakalářské práce popisuje v první kapitole přípravu dítěte na vstup do základní školy. Vstup do základní školy je velice významným mezníkem nejen v životě dítěte, ale i jeho rodiny a dochází při něm k výrazné změně jejich životního stylu. Uvádí, na co kladou rodiče důraz v rámci přípravy dítěte na vstup do základní školy, očekávání rodičů od docházky jejich dětí do mateřské školy a jaká by měla být vzájemná kvalitní spolupráce rodičů s mateřskou školou. Uvádí také výčet doporučení rodičům pro usnadnění přípravy dítěte na vstup dítěte do základní školy a užší výběr kurzů předškolní přípravy.

V druhé kapitole jsou definovány pojmy školní zralost a připravenost, školní nezralost, odklad školní docházky a zápis do základní školy. Školní zralost a připravenost objasňuje jako dva samostatné pojmy, které se překrývají a navzájem podporují. Školní zralost je předpokladem školní připravenosti. Dítě musí být dostatečně fyzicky zralé, aby tuto zralost mohlo rozvíjet, a tím podporovat svou školní připravenost. Charakterizovány základní příčiny školní nezralosti a postup k vyřízení odkladu školní docházky. V závěru této kapitoly charakterizuje zápis do základní školy ze tří úhlů pohledu. Nejprve pohledem zákonného zástupce, který musí danou problematiku řešit. Následně jako diagnostický proces, kde popisuje nejčastěji zahrnované oblasti zájmu, při kterých se u zápisu posuzuje školní zralost. A na závěr ukazuje zápis jako specifický typ rituálu, tedy přechodový rituál.

Třetí kapitola vymezuje rodinu, její typy, význam a výchovné styly. Popisuje roli rodiče v přípravě dítěte na vstup do základní školy, důležitost spolupráce rodiče s mateřskou školou a vliv rodiny na vzdělávací úspěšnost dítěte při vstupu do základní školy.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Empirická část bakalářské práce je drobné empirické šetření. Následující kapitoly jsou zaměřeny na objasnění stanovených výzkumných cílů a otázek, odůvodnění výběru výzkumné metody, popis průběhu sběru dat, výběr výzkumného souboru a jeho stručné charakteristice.

5.1 Cíle výzkumu

Cíle výzkumu v praktické části bakalářské práce jsou:

- **Popsat, jak vnímají rodiče přípravu svého dítěte na vstup do základní školy.**
- **Popsat představy a názory rodičů dětí před vstupem do základní školy na přechod jejich dítěte z mateřské školy do školy základní.**

Empirické šetření je kvalitativním výzkumem. „*Kvalitativní výzkumníci se soustřeďují spíše na subjektivní svět osob, na ten, který existuje v jejich mysli.*“ (Gavora, 2010, s. 148). Výhodou kvalitativního výzkumu je možnost „...*do hloubky a kontextuálně zakotveně prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací.*“ (Švaříček & Šedřová, et al., 2014, s. 24).

5.2 Výzkumné otázky

Empirická část této bakalářské práce se věnuje dvěma výzkumným otázkám, které vycházejí rovněž z cílů:

- **Jak vnímají rodiče přípravu svého dítěte na vstup do základní školy?**
- **Jaké jsou představy a názory rodičů o přechodu jejich dítěte z mateřské školy do základní školy?**

5.3 Výzkumný soubor

Pro účely výzkumu jsem využila osobních kontaktů ve svém bezprostředním okolí s rodiči dětí předškolního věku. Výzkumný soubor tvoří celkem jedenáct matek dětí, které v září 2020 nastupují do základní školy. Všechny participantky jsou ženy, protože se v mém bezprostředním okolí nevyskytuje žádný otec dítěte, který by se zabýval jeho přípravou na vstup do základní školy. Jde tedy o genderovou nevyváženost výzkumného souboru. Všechny vybrané participantky jsou z úplné rodiny, jejich manželé pracují na plný úvazek a jejich děti pravidelně dochází do mateřské školy. Věkové složení participantek je mezi 30 až 40 lety. V souladu s etickými pravidly byla skutečná jména participantek anonymizována.

Míra otevřenosti a důvěrnosti účastníků vůči výzkumníkovi velmi ovlivňuje celkovou kvalitu získaných dat - já do terénu vstupuji v roli „zasvěceného - tedy výzkumníka, který se stýká se svými participanty i mimo rámec výzkumu“ (Švaříček & Šedřová, et al., 2014, s. 76). Je možné se domnívat, že z této role vyplývají i jistá omezení - např. výpovědi participantek mohou analyzovat a interpretovat v souvislosti s vlastními osobními přesvědčeními o daných osobách.

Tabulka č. 1 - Charakteristika výzkumného souboru

participantka (matka)	vzdělání matky	úvazek matky	počet děti	dítě v MŠ denně od	Bydliště
M1	SŠ	MD	2	3 let	Vesnice
M2	Vyučená	ZTP	2	3 let	Město
M3	VŠ	plný	2	3 let	Město
M4	VOŠ	OSVČ	1	4 let	Město
M5	VŠ	plný	2	2 let	Město
M6	SŠ	MD	2	3 let	Město
M7	SŠ	zkrácený	2	3 let	Město
M8	SŠ	plný	2	3 let	Vesnice
M9	VŠ	zkrácený	2	3 let	Město
M10	SŠ	plný	2	3 let	Město
M11	SŠ	plný	2	2 let	Město

MD - mateřská dovolená

OSVČ - osoba samostatně výdělečně činná

SŠ - středoškolské

VŠ - vysokoškolské

VOŠ - vyšší odborné

ZTP - plný invalidní důchod

5.4 Metoda sběru a analýzy dat

Jako metodu sběru dat jsem použila polostrukturované interview. Polostrukturovaný rozhovor uvádí Švaříček & Šed'ová, et al., (2014, s. 159) jako formu hloubkového rozhovoru, který vymezuje jako „*nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek.*“ Autoři rovněž zdůrazňují, že: „*Pomocí otevřených otázek může badatel porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled omezoval pomocí výběru položek v dotazníku.*“

Rozhovorů jsem vedla celkem 11, žádný z nich nebyl kratší než 30 minut a dohromady jsem přepsala 400 minut záznamu. Participantky jsem informovala o tom, že jejich pravé identity budou v textu práce anonymizovány, pak také za jakým účelem budou jejich osobní data použita a vyžádala jsem si od nich ústní souhlas s jejich zpracováním.

Aby se participantky v průběhu výzkumu cítily příjemně a bezpečně, téma práce jsem jim vždy dala vědět předem. Následně při zahájení realizace výzkumu jsem zjistila, že některé participantky se na mě „předpřipravily“ a danou tematiku si předem nastudovaly. Žádná s participantek nevyužila možnost neodpovědět na otázku.

Analýza dat získaných z rozhovorů probíhala nejprve technikou otevřeného kódování a následně technikou vyložení karet (Švaříček & Šed'ová, et al., 2014).

Švaříček & Šed'ová, et al., (2014, s. 211) popisují techniku otevřeného kódování jako proces, kdy je „...*text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.*“ Do přepsaného textu polostrukturovaných interview jsem tedy pomocí metody papír a tužka vypisovala kódy k jednotlivým pasážím přepsaných interview. Tyto kódy jsem následně roztřídila pomocí techniky vyložení karet do pěti kategorií (viz Tabulka č. 2).

6 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

V následující kapitole popisují výsledky svého výzkumného šetření, které se uskutečnilo za pomoci polostrukturovaných rozhovorů a předkládám interpretaci získaných dat.

Výsledkem tohoto empirického šetření je zodpovězení dvou výzkumných otázek: Jak vnímají rodiče přípravu svého dítěte na vstup do základní školy? Jaké jsou představy a názory rodičů o přechodu jejich dítěte z mateřské školy do základní školy?

Tabulka č. 2 - Kategorie a kódy z interview

Kategorie	Kódy
Zkreslené informace o přípravě	mylná představa, nepřesné informace, odbornost versus neodbornost matky, zdroje, komunikace, intelekt, dovednosti, „prim“ matky, změna režimu dne, nepřehlcovat
Silná pozice mateřské školy	pohodová spolupráce, socializace, komunikace, respekt, pravidelnost, režim, kolektiv, „ <i>podpůrný orgán v životě rodiny</i> “
Pozitivní obraz učitelky mateřské školy	vztah s učitelkou mateřské školy, zkušenosti, kvalifikace, spravedlnost, empatie, kreativita, snaživost, pohotovost při řešení problémů, komunikativnost, „ <i>stěžejním bodem</i> “
Podpora dítěte ze strany rodičů	osobní zájem rodiče, přirozený zájem dítěte, edukační kurzy, hry, společné zážitky, sporty, práce s chybou
Příprava na budoucí změnu	pocity nijaké, pocity pozitivní, očekávání vůči základní škole, vlastní obavy rodiče, obavy rodiče o dítě, přání, přicházející změny, změny pro rodiče, změny pro dítě, změny v domácnosti, praktické věci

6.1 Zkreslené informace o přípravě

Ať se na problematiku přístupu k přípravě díváme z jakékoli strany, tedy, jestli rodiče připravují nebo nepřipravují své dítě na vstup do základní školy, nelze na ni jen tak jednoznačně odpovědět. Ono něco říkat, neznamená to skutečně dělat. Budeme však vycházet z předpokladu, že pro dotazované matky je jejich dítě a starost o něj to nejdůležitější

na světě, a proto můžeme předpokládat, že všechny dotazované matky, ať už záměrně nebo nezáměrně, své dítě na vstup do základní školy nějakým způsobem připravují. Jak uvádí Majerčíková (2012, s. 16) „většina rodičů uvažuje nad tím, jak usměrňuje a rozvíjí své dítě, jak na něj záměrně i nezáměrně působí“.

Z rozhovorů vyplývá, že všechny dotazované **matky** vzhledem k plnému pracovnímu úvazku svého manžela **řeší a rozhodují o přípravě** svého dítěte na vstup do ZŠ **samostatně**, hrají v ní jistý „prim“. M4: „*Přípravu řeším sama se sebou.*“ Popřípadě situaci konzultují s manželem, rodinou nebo přáteli. M2: „*S manželem jen.*“ M6: „*S manželem, tchýní a kamarádkami.*“ Z uvedeného vyplývá, že matky připravují své děti samy, popřípadě se o přípravě zmiňují před některými známými nebo příbuznými, kteří už dítě v první třídě měli a tímto si již prošli dříve.

Vyjádřit se k významu slova **příprava** bylo pro matky podstatně náročnější než popisovat, co v přípravě dítěte na vstup do ZŠ s dítětem dělají. Většinou se vyjadřovaly ve smyslu M1: „*to je těžké takhle odpovědět*“ nebo „*nic moc nedělám, takové to běžné...*“ nebo „*nevím, jestli je to počítané jako příprava*“. Z toho tedy lze předpokládat, že některé participantky nemají o významu slova příprava ani ponětí nebo v lepším případě ví a dělají ji, ale nedokážou ji správně definovat.

Některé matky s vysokoškolským vzděláním vykazovaly při rozhovorech svoji **odbornost** při popisu přípravy, kdy ji nazvala M9: „*komplex činností*“, podle ní jde při přípravě o **celkový rozvoj dítěte**, který rozdělovala do tří oblastí. První oblastí byla mateřská škola, kde je socializace a základní intelektuální dovednosti, druhá oblast byla rodiče, což je orientace ve světě a další sociální dovednosti a třetí oblastí byla oblast praktická, což je kupování pomůcek a nová organizace rodinného života. Další matka pojmenovala přípravu dítěte jako rozvoj všech schopností, na kterých se bude ve škole stavět, tedy přípravu na to naučit se číst, psát a počítat. Ostatní matky zmiňovaly rozvoj sociálních a komunikativních dovedností, samostatnost, sebeobsluhu, spolupráci, kolektiv a zdravé sebevědomí.

Pro všechny participantky je v přípravě nejdůležitější **podpora** dítěte rodičem, **nepřehlcovat** dítě nadměrnými informacemi, **nenutit** dítě násilím a na všech dovednostech, schopnostech a znalostech dítěte pracovat formou **hry**. Z toho vyplývá, že se matky snaží své děti maximálně podporovat, když vidí u něj o nějakou činnost zájem, rozhodně jej do ničeho nenutí a chtějí jim dopřát dětství ve světě her. Podle matek je důležité dávat dětem pouze jen omezené množství informací, protože všeho moc škodí a děti ztrácí zájem.

Z **neodbornosti** a neznalosti matky bez maturity vyplývá i její názor. M2: „*To nějak vůbec neřeším, od toho chodí do školky. Oni hodně teď v těch školkách chtějí, aby už děti všechno do ZŠ uměly... podle mě to moc hrotí... v dnešní době se tyto přípravy příliš přehání... chci mu dopřát dětství*“. Avšak i M7 s maturitou zastává názor o **nedůležitosti** přípravy „*není potřeba věnovat těmto přípravám mnoho času*“, dodává však „*pokud dítě není nějak opožděné ve vývoji*“. Některé matky zastávaly názor, že mateřská škola je zde od toho, aby dítě připravila na vstup do základní školy a podle nich je to pro dítě naprosto dostačující, pokud tedy u něj nenastal nějaký vývojový problém.

Při rozhovorech se pouze jedna matka zmínila o **odkladu školní docházky** pro své dítě. Hovořila o konzultaci s logopedkou, která s ní danou věc řešila v souvislosti s nedokonalou výslovností některých hlásek. Nenavštívila PPP poradnu a ani ji to nebylo učitelkou mateřské školy doporučeno. M1: „*...když se mě logopedka ptala, jestli nechci pro něj odklad, že neumí R a Ř, bylo mi to divné. Pak šli s MŠ do školy do 1. třídy a druhý den mi učitelka říká: „Doufám, že neuvažujete o odkladu, byl hrozně nadšený a do školy se moc těší*“. *Tak vidím, že jej učitelka zná...*“. Tento jev pravděpodobně odpovídá věkovému průměru dětí matek, které jsou většinou narozené na podzim nebo v zimě, tedy při nástupu v září 2020 jim bude šest a půl až sedm let.

6.2 Silná pozice mateřské školy

Všechny děti matek, které se zúčastnily výzkumu, navštěvují pravidelně mateřskou školu. Pouze jedna matka bez maturity se vyjádřila k vlivu mateřské školy negativně. M2: „*Určitě by to asi mohlo být lepší*“. Všechny ostatní matky bez rozlišení vzdělání považují mateřskou za **velmi důležitou** a vyjadřují se o ní velmi pozitivně v tom smyslu, že má velký význam jak pro děti, tak i pro rodiče. M4: „*Já vnímám mateřskou školu jako podpůrný orgán v životě rodiny*“. Z uvedeného vyšlo najevo, že míra vzdělanosti může ovlivnit i přístup k mateřské škole jako takové.

Všechny participantky se shodují na největším přínosu mateřské školy v **socializaci**. M1: „*...přínos vidím hlavně v těch dětech*“. Jednoznačně z daného vyplývá, že matky nejsou v domácím prostředí schopny zajistit vše potřebné k naplnění sociálních kompetencí dítěte jako v mateřské škole.

Některé participantky uváděly, že vzhledem k množství času, který děti v MŠ tráví, přistupují k přípravě na vstup do mateřské školy tak, že ji **nechávají pouze na mateřské**

škole. Mateřská škola podle nich nechá děti zvyknout si na přicházející režim a plnění úkolů. Také by jim měla vysvětlit, proč vlastně chodit do školy. A nejlépe by je měla naučit vše pro hladký přesun do základní školy. Je možné se domnívat, že u některých participantek toto přesvědčení vychází z plného pracovního úvazku obou rodičů a nadměrného množství volnočasových aktivit jak dítěte, tak i rodičů.

U všech dotazovaných matek probíhá mezi nimi a mateřskou školou **pohodová spolupráce** v oblasti přípravy jejich dítěte na vstup do základní školy. M3: *Děti mají ve školce různorodý program. Učitelky nás rodiče o všem informují a vycházejí nám vstříc... komunikujeme, zda je dcera zralá na vstup do základní školy*. Participantky do spolupráce zahrnovaly rozličná vystoupení pro rodiče, komunikaci s učitelkou mateřské školy o zralosti svého dítěte a využívání kroužků pro předškoláky.

Z rozhovorů také vyplynula důležitost mateřské školy v oblastech **komunikace**, jak ve vztahu dětí mezi sebou, tak i respektu z autority a komunikace ve vztahu učitelky a dítěte. M1: *„Jako umět se domluvit mezi sebou a taky co učitelka řekne, to platí.“* Matky také vyjadřovaly důležitost dítě neodradit, ale naopak jeho zájem podporovat. Uváděly také schopnost naučit se řešit konflikty v kolektivu.

Většina dotazovaných matek také považuje za důležité **pravidelný režim a řád** pro dítě v mateřské škole, protože doma není podle nich tak zcela možný. M1: *„...ve školce se učí trochu něčemu jistému, co je pravidelně, doma je to jiné - když nechceš, nemusíš... Ve škole přece taky nebude běhat po třídě, protože se mu zrovna chce.“* Participantky zmiňovaly, že se v mateřské škole může dítě seznámit i s režimem dne na základní škole, který taktéž v rodině nezažije a aby se tak předcházelo obavám ze strany dítěte.

6.3 Pozitivní obraz učitelky mateřské školy

Všechny participantky se při rozhovoru zmínily, že nemají v mateřské škole za učitele muže. Podle jejich názorů se v této kategorii ukazuje, jak je pro matky vytvoření dobrého **vztahu s učitelkou** důležité. Všechny matky měly potřebu se k dané otázce konkrétněji vyjádřit.

Každá matka má s jednotlivými učitelkami svého dítěte různorodé vztahy, ať už na základě **pedagogických zkušeností**, M1: *„Mám asi trochu zkreslený pohled, na učitele jako takového. Pro mě je to od dětství autorita, kterou příliš nesoudím.“*, vzájemných **sympatií**, M3: *„Paní učitelky u nás ve školce jsou orientované na děti a pěkně s nimi pracují... o všem*

*mě informují... jsem s jejich prací velice spokojena, děti se toho ve školce mnoho naučily.“, či **antipatií** M2: „Paní učitelka s nimi dělala hezký věci, to jako joooo, ale prostě potřebovala k tomu ty klidnější děti, takže ho pak nesnášela, protože ji hrozně rozčiloval.“ I když jedna matka zhodnotila dceřinu učitelku mateřské školy tak, že ji v oblasti přípravy na vstup do základní školy nepřipravila vůbec a její pocit z ní nebyl nikdy po všech stránkách pozitivní, tak přesto všechno považuje za nejdůležitější vztah paní učitelky k její dceři, který je pěkný.*

Většina oslovených participantek však byla s učitelkou a její prací **velmi spokojena**, a to jak ve **vztahu** k nim, jako **k rodiči**, tak ve **vztahu k dětem**. Nejčastěji se při rozhovorech ozývala věta jako u M11: „*Jsou to odbornice na svou profesi. Hodnotím její práci velice kladně, hlavně její práci s dětmi.*“ Participantky učitelku mateřské školy označovaly jako stěžejní bod nebo průvodce pro jejich dítě, profesionální, hodnou, příjemnou. Matky popisovaly vytvoření vztahu mezi jejich dítětem a učitelkou založeném na zdravé autoritě, ale i přátelství.

Z rozhovorů vyšlo najevo, že celkově jsou participantky s učitelkami mateřské školy spokojeny, hodnotí je pozitivně, výborně, popř. „na jedničku“. Oceňovaly jejich kvalifikaci, spravedlnost, empatii, kreativitu, snaživost, pohotovost při řešení problému a komunikativnost nejen při jejich práci s dětmi, ale i ve spolupráci s rodiči.

6.4 Podpora dítěte ze strany rodičů

Jak bylo již uvedeno výše v kategorii Silná pozice mateřské školy, všechny děti matek, které se zúčastnily výzkumu, pravidelně navštěvují mateřskou školu. **Příprava na vstup do ZŠ je v těchto mateřských školách**, podle nich, až na jeden názor, **výborná**. Z toho také vyplývá, že **se o ni matky nemusejí** v takovém rozsahu **starat samy**. M9: „*Nikterak výrazně nepracujeme doma, protože dcera chodí do školky*“. Většina matek se shodovala v názoru, že „*ve školce to melou pořád dokola*“, a proto své děti doma samy nijak nepřipravují, protože podle jejich názoru už vše dostatečně zvládají právě díky mateřské škole, která jejich děti dobře připraví.

Většina participantek v rozhovorech zmiňovala možnost přípravy dítěte na vstup do základní školy formou **Edukativních přípravných kurzů**, které jejich děti navštěvují. Tyto kurzy probíhají pravidelně jednou v týdnu přímo v jejich mateřské škole nebo na ně dochází na základní školu, na kterou jejich dítě půjde. V těchto kurzech, ať už za přítomnosti rodičů

- Edukativní hodiny **podle Bednářové a Šmardové** nebo v nepřítomnosti rodičů - **Pohádková škola**, podle nastavení školy, pracuje vždy jedna až dvě učitelky, podle počtu dětí ve skupině, se skupinou dětí a plní spolu rozličné úkoly. Tuto formu přípravy matky také velmi oceňují. Jedna participantka zvláště doplňuje M6: „*Myslím, že je důležité, že se toho zúčastňují i rodiče. Můžeme pak spolu doma pracovat s pracovními listy pro předškoláky podle pokynů učitelky z hodiny*“. Z tohoto je jasně patrné, že některé matky připravují své dítě na vstup do základní školy formou přípravných kurzů, které s dětmi navštěvují, a tím tak dochází k jejich společnému „náviku“ na učení do budoucna.

Ať už děti navštěvují již výše zmiňované kurzy nebo ne, tak všechny matky zmiňují, že vlastní různé **knihy**, např. tématické - Psaní číslic křídou, O Zemi s globusem, Předškoláckovy týdeníčky pro chytré hlavičky od Jany Martincové, **sešity**, např. s grafomotorickými cviky nebo mandaly, **dětské časopisy**, např. Sluníčko a **pracovní listy pro předškoláky**, které některé z nich s dětmi vyplňují a zároveň je i velmi doporučují.

Matky v rozhovorech při otázce na **konkrétní způsoby přípravy** se svými dětmi zmiňovaly různé způsoby jejich přípravy na školu v oblastech kognitivního, sociálního a emocionálního rozvoje. Ve většině případů jde o čtení pohádek, poznávání barev a základních písmen, napsání svého jména, zavazování tkaniček, hraní různých her na slovní zásobu nebo paměť, hraní deskových a jiných didaktických her, procvičování počtů, kreslení křídou na chodník a společné tvoření. Všechny participantky také popisovaly různé hry na hrubou motoriku, společné sportování, výlety, jízdy na kolečkových bruslích či lyžích, a jedna z nich zmiňovala důležitost názorného předvedení správného úchopu tužky.

Velice přínosné pro dítě považujeme i přístup a přípravu jedné matky, která dokáže využít pro rozvoj svého syna i **práci s chybou**. M1: „... *dělám schválně chyby, abych ho povzbudila, když se mu nedaří... že i já můžu udělat chyby*“. Díky chybě si totiž dítě daleko lépe zapamatuje dané poznatky. Chybu matka využila jako prostředek k učení. Vzájemná důvěra mezi matkou a dítětem pak podporuje radost dítěte z odvedené práce.

Z výše uvedeného vyplývá, že matky děti připravují v těch oblastech, které u nich nevnímají jako nedostatečné, ale jsou v **jejich osobním zájmu** nebo v **přirozeném zájmu dítěte**. Staví je na společně strávených zážitcích a aplikují výhradně formou hry.

Vzhledem k vyjádřené kvalitě předškolního vzdělávání bývá v rodinách kladen důraz nejen na **komunikaci a spolupráci s MŠ**, ale i na **jejich komunikaci s dítětem o ZŠ**. Nej důležitější pro matky při rozhovorech bylo nestrašit dítě školou, působit na dítě pozitivním

směrem a natěšit ho na nové informace, zážitky a kamarády. Dále si s dítětem povídaly o hlavních rozdílech mezi mateřskou a základní školou. Obecně participantky v rozhovorech vysvětlovaly, jak se snaží své děti namotivovat k tomu, že nastane v blízké budoucnosti změna, ale pro ně samotné k lepšímu, a že se jim to bude líbit.

6.5 Příprava na budoucí změnu

Při analýze interview se identifikovaly mezi participantami dva hlavní rozdíly, které se týkaly emočního prožívání spojeného s přechodem jejich dítěte z mateřské do základní školy. Jedna skupina matek působila spíše klidným dojmem a „**nad věcí**“. Tato skupina téměř vždy používala slovní spojení typu „**nějak bylo, nějak bude**“. Participantky většinou odpovídaly, že jsou v klidu, že se ještě uvidí, že to neřeší a až to nastane, tak to nějak vyřeší. M2: „*Nakonec jsme si řekli, že to nebudeme hrotit*“. A dalo by se říct, že si tato skupina matek spíše nějakou **změnu** v životě svého dítěte **nepřipouštěla**. M7: „*Představu nemám... nějak to dopadne, nebudeme se stresovat předem*“. Zato druhá skupina toto životní období více **prožívá** a sdělovala více **kladných emočních prožitků**. M10: „*...nemusel by to být ani žádný problém*“. Matky sdělovaly, že to berou tak, že to dítě zvládne a bude to úplně v pohodě, a že se na to společně s dítětem těší.

Většina participantek se shodla na tom, že od základní školy, do které jejich dítě nastoupí, mají jistá **očekávání**. M3: „*Věřím, že škola nás bude dostatečně informovat*“. Tato očekávání byly v podobě dobré spolupráce a komunikace se základní školou i s třídní učitelkou, pořádání rodičovských schůzek, individuálního přístupu, rodinného prostředí a kvalitní informovanosti školou.

Ač se vše může zdát na první pohled „zalité sluncem“, tak při druhém pohledu ale matky vnímají i určitý tlak a s ním i pochopitelně spojené **obavy**. Na jedné straně matky popisovaly svoje vlastní obavy ze své budoucí **role rodiče školáka**. M5: „*Je to stres hlavně pro rodiče... už jen ten přechod na školní režim bude zásah*“. Obavy matek se pojily hlavně s jejich stresem, nedostatkem času a se zásahem do jejich bezstarostného rodinného života. Na té druhé straně mají zase matky obavy o své dítě a o jeho budoucí **roli školáka**, protože ony znají nejlépe silné a slabé stránky svého dítěte. Matky se při rozhovorech svěřovaly s obavami ve smyslu zlobení z nudy a obtěžování souseda v lavici, popřípadě vyrušování při hodině, a že ho za to nebude mít paní učitelka ráda. Pak že si nenajde jejich dítě žádné kamarády nebo naopak bude jen pod jejich vlivem a ztratí svůj selský rozum. M11: „*...cítím, že má obavu ze změny prostředí... aby nebyla tak vyplašená*“. Z výše uvedeného vyplývá,

že matky mají obavy nejen o sebe, ale i o své dítě a snaží se budoucím problémům předcházet. Společně s obavami se matky při rozhovoru svěřovaly i se svými **přáními** vztahujícími se k přechodu jejich dítěte do základní školy. M11: „*Snad se jí bude dařit a bude ji to bavit... je to u ní podle zájmu... co ji baví víc, to ji i víc půjde*“. Většinou si participantky přály bezproblémový přechod dítěte, zamýšlely se i nad oblíbeností daných činností u dítěte při přípravě a spoluprací se ZŠ a s novou učitelkou.

V souvislosti se vstupem dítěte do školy cítí všechny participantky **přicházející změny**, ať už jsou jakékoliv. Z rozhovorů bylo patrné, že se matky nad těmito změnami zamýšlely již dříve a svým způsobem se snažily nic nenechat náhodě a co nejlépe se na ně připravit. Nejčastěji matky popisovaly **změnu pro rodiče** skýtající změnu své pracovní doby, vlastní důslednosti a režimu celého dne rodiny. M7: „*Nechám si od dceřina nástupu do první třídy zkrátit úvazek*“. Zamýšlely se nad včasným příchodem nebo příjezdem do školy, voděním a vyzvedáváním dítěte ze školy, se školou souvisejícími domácími úkoly a pravidelnou přípravou s dítětem.

Jako další, neméně důležitou, v rozhovorech matky zmiňovaly **změnu pro dítě**, která se týkala uspokojování vyšších nároků základní školy. Zejména tedy kladly důraz na samostatnost a sebeobsahu, z obavy o ztrátu jakékoli věci. Dále na větší množství povinností a zátěž pro dítě související s domácími úkoly. M1: „*Musíme ho naučit jezdit autobusem, aby nechodil po silnici, kde není chodník*“. A celkově na větší zodpovědnost dítěte samotného, aby nedošlo například k dopravní nehodě.

Dalšími neméně podstatnými změnami, které matky v rozhovorech popisovaly byly **změny v domácnosti**, které daleko více prožívaly matky, které mají aktuálně své první dítě „budoucího školáka“. Tyto změny se týkaly především dětského pokoje, tedy místa, které dítěti patří, a to v podobě obměny nábytku nebo koupí **psacího stolu** a vytvořením tak **pracovního prostoru dítěte** na domácí úkoly. M1: „*...vybavit nábytkem pokojíček, aby měl své místo na úkoly*“. Některé matky také v rozhovorech uváděly, že řeší takové ty „**praktické věci**“ jako je nákup školních pomůcek, pouzdra, přezůvek, výběr kroužků na další rok nebo vyřízení šalinkarty. Za to na druhé straně matky s druhým dítětem „budoucím školákem“ se již po předchozích zkušenostech se základní školou vyjadřovaly v tom smyslu, že je na to všechno ještě čas a vše budou řešit průběžně, až jim pokyn vydá základní škola. Avšak podle rozhovorů nejvíce pozornosti v rodinách vzbuzovala **aktovka**, coby symbol „budoucího školáka“, kterou dětem buď již přinesl Ježíšek nebo si ji půjdou vybrat z katalogu nebo vyzkoušet samy. Nejvíce se děti podle rodičů těší na to, až ji budou nosit.

7 ZÁVĚRY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Za pomoci analýzy získaných dat z uskutečněných rozhovorů bylo vytvořeno pět kategorií, které byly interpretovány. Na dvě výzkumné otázky, které byly stanoveny v praktické části, lze odpovědět pomocí získaných dat.

První výzkumnou otázkou je **Jak vnímají rodiče přípravu svého dítěte na vstup do základní školy?** Dále je uveden popis zjištění.

Z výzkumného šetření bylo zjištěno, že matky připravují své děti samy, popřípadě se o přípravě zmiňují před některými známými nebo příbuznými, kteří již dítě v první třídě měli a tímto si již prošli dříve. Vyjádřit se k významu slova příprava bylo pro matky podstatně náročnější než popisovat, co v přípravě dítěte na vstup do ZŠ s dítětem dělají. Podle nich jde při přípravě o celkový rozvoj dítěte, který rozdělily do tří oblastí. První oblastí byla mateřská škola, kde je socializace a základní intelektuální dovednosti, druhá oblast byla rodiče, což je orientace ve světě a další sociální dovednosti a třetí oblastí byla oblast praktická, což je kupování pomůcek a nová organizace rodinného života. Všechny děti participantek, navštěvují pravidelně mateřskou školu. Participantky uváděly, že vzhledem k množství času, který děti v MŠ tráví přistupují k přípravě na vstup do mateřské školy tak, že ji nechávají pouze na mateřské škole. Mateřská škola by je nejlépe měla naučit vše pro hladký přesun do základní školy. Z toho také vyplývá, že se o ni matky nemusí v takovém rozsahu starat samy. Většina matek se shodovala v názoru, že „ve školce to melou pořád dokola“, a proto své děti doma samy nijak nepřipravují, protože podle jejich názoru už vše dostatečně zvládají právě díky mateřské škole, která jejich děti dobře připraví. Většina participantek v rozhovorech zmiňovala možnost přípravy dítěte na vstup do základní školy formou Edukativních přípravných kurzů, které jejich děti navštěvují. Zde, ať už za přítomnosti rodičů - Edukativní hodiny podle Bednářové a Šmardové nebo v nepřítomnosti rodičů - Pohádková škola, plní děti společně rozličné úkoly. Ať už děti navštěvují již výše zmiňované kurzy nebo ne, tak všechny matky zmiňují, že vlastní různé knihy, sešity, dětské časopisy a pracovní listy pro předškoláky. Matky zmiňovaly různé konkrétní způsoby přípravy se svými dětmi na školu v oblastech kognitivního, sociálního a emocionálního rozvoje. Ve většině případů šlo o čtení pohádek, poznávání barev a základních písmen, napsání svého jména, zavazování tkaniček, hraní různých her na slovní zásobu nebo paměť, hraní deskových a jiných didaktických her, procvičování počtů, kreslení křídou na chodník a společné tvoření. Všechny participantky také popisovaly různé hry na hrubou motoriku, společné sportování, výlety, jízdy na kolečkových

bruslích či lyžích, a jedna z nich zmiňovala důležitost názorného předvedení správného úchopu tužky. Matky své děti připravují v oblastech, které jsou v jejich osobním zájmu nebo v přirozeném zájmu dítěte. Staví je na společně strávených zážitcích a aplikují výhradně formou hry.

Druhou výzkumnou otázkou je **Jaké jsou představy a názory rodičů o přechodu jejich dítěte z mateřské školy do základní školy?** Dále je uvedena odpověď na ni.

Hned na začátku se při analýze interview identifikovaly mezi participanty dva hlavní rozdíly, které se týkaly emočního prožívání spojeného s přechodem jejich dítěte z mateřské do základní školy. Jedna skupina matek působila spíše klidným dojmem a „nad věcí“. Tato skupina téměř vždy používala slovní spojení typu „nějak bylo, nějak bude“. Zato druhá skupina toto životní období více prožívá. Většina participantek se shodla na tom, že od základní školy, do které jejich dítě nastoupí, má jistá očekávání. Tato očekávání byly v podobě dobré spolupráce a komunikace se základní školou i s třídní učitelkou, pořádání rodičovských schůzek, individuálního přístupu, rodinného prostředí a kvalitní informovanosti školou. Matky také vnímají určitý tlak a s ním i pochopitelně spojené obavy. Na jedné straně matky popisovaly svoje vlastní obavy ze své budoucí role rodiče školáka a na straně druhé obavy o své dítě a o jeho budoucí roli školáka. Společně s obavami se matky svěřovaly i se svými přáními vztahujícími se k přechodu jejich dítěte do základní školy. V souvislosti se vstupem dítěte do školy cítí všechny participantky přicházející změny, ať už jsou jakékoliv. Nejčastěji matky poukazyvaly na změnu pro rodiče skýtající změnu své pracovní doby, vlastní důslednosti a režimu celého dne rodiny. Matky zmiňovaly změnu pro dítě, která se týkala uspokojování vyšších nároků základní školy. Participantky popisovaly změny v domácnosti, které daleko více prožívaly matky, které mají aktuálně své první dítě „budoucího školáka“. Tyto změny se týkaly především dětského pokoje, v podobě obměny nábytku nebo koupi psacího stolu a vytvořením tak pracovního prostoru dítěte na domácí úkoly. Také matky řešily takové ty „praktické věci“ jako je nákup školních pomůcek, pouzdra, přezůvek, výběr kroužků na další rok nebo vyřízení šalinkarty. Za to na druhé straně matky s druhým dítětem „budoucím školákem“ se již po předchozích zkušenostech se základní školou vyjadřovaly v tom smyslu, že je vše budou řešit až s pokynem základní školy. Avšak největší pozornost v rodinách vzbuzovala aktovka, kterou dětem buď již přinesl Ježíšek, nebo si ji půjdou vybrat z katalogu nebo vyzkoušet samy. Nejvíce se děti podle rodičů těší na to, až ji budou nosit.

7.1 Diskuze

Jak výzkum uvádí, všechny děti pravidelně navštěvují mateřskou školu a většinou ji i učitele rodiče chválí a jsou s nimi velmi spokojeny ve všech směrech a rozhodně považují MŠ za důležitou součást jejich života i života jejich dítěte. Výzkum Pickové (2017) je přímo ukázkově protikladný. Přesto o předčasné scholarizaci by se dalo polemizovat při srovnávání odpovědí typu: „nepřehlcovat, nadměrně mnoho informací, melou to pořád dokola, s tou přípravou to možná už i přehání“. Avšak u těchto rodičů nakonec převládne uvědomění si důležitosti mateřské školy v přípravě jejich dítěte na vstup do základní školy a její silnou pozici z hlediska socializace, pohodové spolupráce, kvalitní komunikace, pravidelného režimu a řádu. Jak z výzkumu vyšlo najevo, že toto svým dětem rodiče v dnešní době v takovém časovém měřítku a odborné kvalitě nemohou při své pracovní a jiné časové vytíženosti bohužel dopřát. Tomuto také odpovídá vykreslení pozitivního obrazu učitelky mateřské školy pohledem rodičů, kteří nemají na své děti prostě tolik času. Na rozdíl od Pickové (2017), která ve své práci hovoří o silně ochranném vlivu rodiny na výchovu dítěte, působí ve výzkumu rodiče spíše jako „salámisti“ (nad věcí) ve smyslu „nějak bylo, nějak bude“. Dále rodiče ve výzkumu nemají špatnou vlastní zkušenost s mateřskou školou nebo učitelkou mateřské školy jako u Pickové (2017). Většina z nich chodí do práce, ale i matky na mateřské dovolené nebo v plném invalidním důchodě si nenechávají jen tak dítě doma bez závažnějšího důvodu. Oba výzkumy spojuje přítomnost rodičů bez socioekonomického znevýhodnění.

S dalším výzkumem, se kterým se náš výzkum shoduje i rozchází je výzkum Kačšáka & Betákové (2014). Shodu výzkum shledává v tom, že míra vzdělanosti rodičů ovlivňuje přípravu dítěte na vstup do základní školy jen částečně. Spíš v pohledu na věc a v přístupu k věci. Jde tedy o fakt, že matky s vysokoškolským vzděláním řeší přípravu svého dítěte na vstup do základní školy komplexně, jako celek. Matky s maturitou řeší jednotlivé kompetence svého dítěte spojené s přípravou na vstup do základní školy odděleně. A matky vyučené řeší základní lidské potřeby dítěte (spánek, jídlo, zlobení) a využívají k tomu navíc minimální spolupráci s mateřskou školou. Je to vidět ve výzkumu na příkladě, když se matky s dítětem loučí ve školce. Matky s vysokoškolským vzděláním - „Ať máš pěkný den...“, matky se středoškolským vzděláním - „Nezapomeň na to a to...“ a vyučené matky - „A hlavně nezlob a všechno sněz!“ Dále je výzkum shodný na skutečnosti, že ženy jsou ty, které vykonávají volbu školy pro své dítě, se školou výhradně komunikují a mají tak výhradní zodpovědnost za jeho přípravu na vstup do základní školy. Výzkum se naopak

rozchází ve zjištění, kdy Kačšák & Betáková (2014) konstatovali absenci dohledu otce nad školními povinnostmi dítěte v rodinách, kde mají rodiče nejvyšší dosažené vzdělání vyučení. Z našeho výzkumu vyšlo najevo, že žádný otec nedohlíží na přípravu svého dítěte na vstup do základní školy, tedy míra vzdělanosti rodičů neovlivňuje fakt, jestli se s dítětem připravuje jeho otec či nikoli. Je to spíše časová vytíženost otce v důsledku plného pracovního úvazku a materiálního zabezpečení rodiny. Jde tedy o genderový stereotyp výzkumného souboru.

7.2 Doporučení pro praxi

Z daného výzkumu vyplývá, že podle participantek mají učitelé mateřských škol v rukou obrovskou moc, kterou jim rodiče při přípravě svých dětí na vstup do základní školy vkládají. S veškerou důvěrou jim přenechávají přípravu svého dítěte na vstup do základní školy a oni jen vytváří akční atraktivní zážitkový víkendový program, případně výplň volného času formou hry, která závisí pouze na jejich zájmu nebo přirozeném zájmu jejich dítěte. Z výzkumu vychází najevo, že matky nejsou příliš informované o tom, co vlastně příprava na vstup do základní školy znamená a co vše vlastně obnáší. Pro kvalitnější přípravu svého dítěte by měly být mateřskou školou více informovány, a vybízeny ke spolupráci a komunikaci s ní, a tím i více začleňovány do přípravy svého dítěte na vstup do základní školy. Podle mého názoru by této spolupráci při přípravě rodičům prospěla pravidelná praktická příprava pro předškoláky v rámci kurzu v mateřské škole, kde by se rodič měl možnost sejit s učitelem, který jeho dítě na vstup připravuje, aby viděl své dítě při práci, aby měl možnost spolupracovat na společných úkolech jak s dítětem, tak s učitelkou. Tyto schůzky rodičů by také sloužily jako informační schůzky pro rodiče předškoláků ke zvýšení informovanosti rodičů a k rozšíření jejich znalostí o dané problematice věci. Dále by podle mého názoru měly učitelé mateřské školy nabídnout rodičům možnost konzultace o přípravě jejich dítěte, možnost nahlédnutí do portfolia dítěte, probrat silné a slabé stránky a více ke každému dítěti přistupovat individuálně v přípravě na přechod do základní školy, a ne, jen vyvěsit na nástěnce Desatero pro předškoláky, kterým by se měly rodiče řídit. Navíc by měli učitelé nabídnout rodičům i nějaké aktivity pro děti na víkend, na kterých by společně s rodičem mohli pracovat. Je také však velice důležité, aby učitelé dokázali odhadnout míru informací a úkolů, aby nedocházelo u rodičů i u dětí k jejich přemíře. Učitelé by měli postupovat individuálně k množství informací, kterými dítě i rodiče zahrnují a nijak je nepřehlcovat.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnovala tématu Příprava dítěte na vstup do základní školy v perspektivě rodičů. V první kapitole jsem se zabývala přípravou dítěte na vstup do základní školy, uvedla výčet doporučení rodičům pro usnadnění přípravy dítěte na vstup do základní školy a nabídla užší výběr kurzů předškolní přípravy. Ve druhé kapitole jsem definovala pojmy školní zralost a připravenost, školní nezralost a odklad školní docházky. Podrobněji jsem charakterizovala zápis do základní školy pohledem zákonného zástupce, jako diagnostický proces a jako přechodový rituál. Ve třetí kapitole jsem vymezila rodinu, její typy, význam a výchovné styly. Zaměřila jsem se na roli rodiče v přípravě dítěte na vstup do základní školy, na důležitost jeho spolupráce s mateřskou školou a vliv rodiny na vzdělávací úspěšnost dítěte při vstupu do základní školy.

Ve výzkumu bylo mým cílem popsat, jak vnímají rodiče přípravu svého dítěte na vstup do základní školy. A popsat představy a názory rodičů dětí před vstupem do základní školy na přechod jejich dítěte z mateřské školy do školy základní. Z výzkumného šetření vyšlo najevo, že všechny děti participantek pravidelně navštěvují mateřskou školu. Matky tak veškerou přípravu nechávají na mateřské škole a samy dítě připravují pouze v oblastech, které jsou v jejich osobním zájmu nebo v přirozeném zájmu dítěte, staví ji na společně strávených zážitcích a aplikují výhradně formou hry. Dále z výzkumu vyplývá, že mezi participantkami jsou dva protipóly v jejich emočním prožívání, a to ve formě apatie versus množství pozitivních i negativních emocí. Matky mají jistá očekávání od základní školy v podobě dobré komunikace a spolupráce se základní školou, kvalitní informovanosti základní školou a pravidelností třídních schůzek. Mají přání i obavy z vlastní budoucí role rodiče školáka, i o své dítě, z jeho budoucí role školáka. Zároveň si uvědomují přicházející změnu do budoucna pro sebe, pro dítě i pro celou domácnost. Budou muset řešit různé praktické věci v podobě školních pomůcek, aktovky atd.

Výsledky výzkumného šetření potvrdily i můj vlastní předpoklad, že v dnešním moderním a uspěchaném světě mají učitelé mateřských škol v rukou obrovskou moc v přípravě dítěte na vstup do ZŠ. Avšak díky své profesionalitě, kompetencím, schopnostem, dovednostem, znalostem a jedinečné osobnosti pro tuto profesi, a mimo jiné také důvěře rodičů, jsou těmi správnými na svém místě, a jistě s tím vhodně naloží ve prospěch nejen rodičů, ale hlavně každého dítěte.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bednářová, J., & Šmardová, V. (2011). *Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, a.s.
- Bednářová, J., & Šmardová, V. (2010). *Školní zralost. Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, a.s.
- Budíková, A., Krušinová, P., & Kuncová, P. (2004). *Je vaše dítě připraveno do první třídy?: co potřebuje budoucí prvňáček umět a znát*. Brno: Computer Press, a.s.
- Cowan, P. A., & Cowan, C. P. et al. (2016). *The Family Context of Parenting in Children's Adaptation to Elementary School*. London: Routledge.
- Gavora, P. (2010). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido.
- Goleman, D. (1997). Emoční inteligence. Praha: Columbus in J. Bednářová & V. Šmardová, (2010). *Školní zralost. Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press, a.s.
- Helus, Z. (2015). *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Jucovičová, D., & Žáčková, H. (2014). *Je naše dítě zralé na vstup do školy?* Praha: Grada Publishing, a.s.
- Kaščák, O. (2010). *Škola ako rituálny priestor*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis.
- Kaščák, O., & Betáková, E. (2014). Vzdelávanie a školovanie v rannom veku v sociálne diferencovanej perspektíve. *Sociológia*, 46(1), s. 5–24.
- Klenková, J., & Kolbábková, H. (2002). *Diagnostika předškoláka - správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC nakladatelství.
- Koťátková, S. (2008). *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada.
- Kropáčková, J. (2008). *Budeme mít prvňáčka*. Praha: Portál.
- Kuchařová, V. et al. (2019). *Česká rodina na počátku 21. století: životní podmínky, vztahy a potřeby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

- Majerčíková, J. (2012). *Rodina s předškolákem*. Bratislava: Vydavateľstvo UK.
- Matějček, Z. (1994). *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994.
- Mertin, V., & Krejčová, L. et al. (2016). *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. Praha: Wolters Kluwer ČR.
- Otevřelová, H. (2016). *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál.
- Picková, H. (2017). Proč moje děti nechodí do mateřské školy. Přístup rodičů, jejichž rozhodování neomezuje socioekonomické znevýhodnění. *Orbis Scholae*, 11(1), 51-69.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J. (2001). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál.
- Šulová, L. et al. (2014). *Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka*. Praha: Wolters Kluwer.
- Švaříček, R., & Šedřová, K. et al. (2014). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- Vágnerová, M., & Klégrová, J. (2008). *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Karolinum.
- Wallis, M. (2005). *Settling Your Child in School: A Parent's Guide*. Australia: Pascal Press.
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

M1 - M10	Matka 1 - Matka 11
MD	Mateřská dovolená
MŠ	Mateřská škola
např.	Například
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
popř.	Popřípadě
S	Studentka
s.	Strana
SŠ	Středoškolské vzdělání
tzn.	To znamená
tzv.	Takzvaná
VOŠ	Vyšší odborné vzdělání
VŠ	Vysokoškolské vzdělání
ZŠ	Základní škola
ZTP	Plný invalidní důchod

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Charakteristika výzkumného souboru

Tabulka č. 2 - Kategorie a kódy z interview

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA PI: Oblasti interview

PŘÍLOHA PII: Ukázka transkripce polostrukturovaného interview

PŘÍLOHA P I: OBLASTI INTERVIEW

Můžete mi něco povědět o sobě a své rodině?

Co je podle Vás příprava dítěte na vstup do ZŠ?

- Co všechno podle Vás příprava dítěte do ZŠ zahrnuje?

Jaký význam má podle Vás MŠ v přípravě Vašeho dítěte na vstup do ZŠ?

- Co podle Vašeho názoru dělá vaše MŠ v oblasti přípravy dítěte na vstup do ZŠ?
- Co si myslíte o učitelce/učitelkách vašeho dítěte v MŠ jako rodič? Jak hodnotíte jejich práci jako rodič?
- Co považujete za důležité, aby MŠ vaše dítě naučila v přípravě na vstup do ZŠ?

Jak pracujete se svým dítětem na jeho přípravě na vstup do ZŠ?

- Co děláte v oblasti přípravy dítěte do školy Vy jako rodič?
- Jak si povídáte se svým dítětem o ZŠ?
- Jak si povídáte se svým dítětem o zápisu do ZŠ?
- Proč si myslíte, že se vaše dítě těší nebo netěší do školy?
- Jak souvisí ve Vašem případě příprava dítěte k zápisu s výběrem školy, kam vaše dítě nastoupí?
- Jakým způsobem řešíte přípravu svého dítěte mimo MŠ, kterou navštěvuje?
- S kým hovoříte o otázce přechodu vašeho dítěte z MŠ do ZŠ?

Proč si myslíte, že je pro vaše dítě vhodné navštěvovat kroužky?

Máte nějakou představu o tom, jak bude vaše dítě prospívat ve škole?

- Co Vás ještě napadá, že budete muset s přípravou do školy brzy řešit?

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA TRANSKRIPCE POLOSTUKTUROVANÉHO INTERVIEW

Matka 1

S: Můžeš mi něco povědět o sobě a své rodině?

M1: No, nevím, co by tě tak zajímalo. Jsem vdaná, mám dvě děti. Starší bude mít na jaře 6 let, takže je předškolák a po prázkách pomaže do školy. Ta mladší má ještě čas, nechodí ještě ani do školky. Má teprve 2 roky. Takže jsem s ní doma na mateřské a jsem ráda, že než se budu muset vrátit do práce, můžu klukovi pomoci s rozjezdem ve škole. Po mateřské se pak budu vracet do práce, dělám v květinovce. Dělala jsem učňák na zemědělce a pak maturitu ve stejném oboru. Ondra, tak se syn jmenuje, chodí do školky normálně, jak měl. Od 3 let. Teda v březnu měl 3 a pak nastoupil v září, takže normálně. No já už chodila do práce, tak ho do září museli hlídat babičky a dědové. A rovnou jsme se domluvili s manželem, že bude chodit na celý den, moc by nám nepomohlo, kdyby tam byl do 12.00 hodin a zase by pro něj musel děda jet. Takhle jsme si jej mohli vyzvedávat po práci. Ale teď, když jsem druhý rok na té mateřské je to lepší a někdy ho беру poo, jak to děti říkají. To si pak spolu užijeme a můžeme si déle povídat o školce, co tam zažil.

S: Co je podle tebe příprava dítěte na vstup do ZŠ?

M1: To je těžké takhle odpovědět...

S: Co všechno podle tebe příprava do ZŠ zahrnuje?

M1: Já nevím, asi aby to dítě bylo schopné mluvit s tou učitelkou, Tak asi doma s tím dítětem taky nějak víc mluvit. Jo, no já s ním třeba hodně čtu pohádky, to má rád. Povídáme si o tom, hledá mi na obrázcích to, na co se zeptám. Takže asi aby měl dobrou slovní zásobu, třeba znalost barev, někdo možná znát nějaké písmena. Ty jo ten nás Ondra se ti nějak sám naučil číst. Je pravda, že jsme pořád s knihou v ruce a dost se ptá na písmenka, ale by mě nenapadlo, že se to tak může sám naučit. Dokonce se mi v knihovně paní divila, proč si půjčujeme komiks, že to by se jí nechtělo děckám číst. A pak ho zkoušela, jestli to opravdu přečte, to mne dost pobavilo. Jo to jsem ale odbočila. No příprava, já nic moc nedělám, takové to běžné. Když jdeme po ulici tak komentuju vše, co vidím. Jo a koupila jsem mu takový ten sešit pro předškoláky. To mi doporučila logopedka. Myslím, že se to jmenuje „Mezi námi pastelkami“ to je víc sešitů co na sebe navazují a dítě tam procvičuje psaní. A pak ještě tři sešity, ale název nevím, ty jsou taky podle věku. Nějak 3-4, 4-5, 5-6 let.

Tam plní různé úkoly, a taky mu kupuju „Sluníčko“ je tam toho je. A není jen na kreslení, to on nerad, ale jsou tam i pohádky, vystřihování a miluje tam ten „Nesmyslov“ A dost se mi daří kupovat tematické knihy: psaní číslic křídou, kniha o Zemi s globusem. Jen nevím, jestli je to počítané taky jako příprava do školy, ale asi od každého něco.

S: Jaký význam má podle tebe MŠ v přípravě tvého dítěte na vstup do ZŠ?

M1: Asi stěžejní. No já jsem teda chtěla, aby šel do školky hned, jak to bude možné.

S: Co podle tvého názoru dělá vaše MŠ v oblasti přípravy dítěte na vstup do ZŠ?

M1: My bydlíme na kraji vesnice a moc se s ostatními dětmi nevidí. Tak já v MŠ zpočátku viděla hlavně přínos v těch dětech. Ale myslím, že učitelky nabídnou dětem nejen tu vrs-
tevníckou skupinu, mají spoustu nápadů na tvoření s dětmi. A samozřejmě na to mají školy, že. Já to tak neposoudím.

S: Co si myslíš o učitelce/učitelkách tvého dítěte v MŠ jako rodič?

M1: Mám asi trochu zkreslený pohled na učitele jako takového. Pro mne je to od dětství autorita, kterou příliš nesoudím. Moje mamka pracovala 40 let na ZŠ jako učitelka a asi to mám ještě z toho. Já žádný konflikt s učitelkou nemám, ani mé dítě není problémové, tak je to možná i takhle snadnější. Ale vždy, když se učitelky na něco ptám, odpovídá mi, a dokonce mi i poradí.

S: Jak hodnotíš jejich práci jako rodič?

M1: A co se mi líbí na učitelce v MŠ, před mikulášskou besídkou se mě ptala, jestli by nehrál na vystoupení. Jako, že se hned snažila využít to, že hraje. Tak tam vystupoval a bylo to fajn.

S: Co považuješ za důležité, aby MŠ tvé dítě naučila v přípravě na vstup do ZŠ?

M1: Nevím, já asi nic nečekám, jsem ráda, že tam kluk chodí rád a vypadá to, že se tam i něco naučil. Nosí spoustu výrobků, o kterých mi pak povídá. Taky si myslím, že v MŠ se děti učí trochu jistému režimu, doma to je jiné. Když nechceš, nemusíš. Tak asi i tohle, že se dítě naučí, že teď jdeme dělat toto a musí. Ve škole přece taky nebude běhat po třídě, protože se mu zrovna chce. Tak za mě asi je důležitý ten režim a taky autorita té učitelky, jako co ona řekne tak platí.

S: Jak pracuješ se svým dítětem na jeho přípravě na vstup do ZŠ?

M1: Já nic moc nedělám, ve školce to určitě melou pořád dokola.

S: Co děláš v oblasti přípravy dítěte do školy ty jako rodič?

M1: A taky s ním chodím na logopedii, nejdou mu sykavky, to má po mamince (*smích*) a asi i po tatínkovi. Ale když se mě logopedka ptala, jestli nechci pro něj odklad, že neumí R a Ř, bylo mi to divné. Pak šli s MŠ do školy do 1 třídy a druhý den mi učitelka říká: „Doufám, že neuvažujete o odkladu, byl hrozně nadšený a do školy se moc těší“. Tak vidím, že jej učitelka zná, to se mi na školce líbí. Takže se vlastně o škole bavíme i s učitelkou. No oni to v té školce určitě melou pořád dokola.

S: Jak si povídáš se svým dítětem o ZŠ?

M1: Tak rozhovory o škole jsou v pohodě, taky díky babičce, že tam pracovala, si s ním o tom dost povídá. Ale rozhodně jej nestrašíme školou. To si myslím, je špatně. Pokud dítě doma neposlouchá, tak škola nemá být tím strašákem, kde se poslouchat musí. U nás se o škole mluví pořád, tak to pro děti není žádná příliš nová situace. Samozřejmě, že to bude změna, ale my syna ladíme spíš tím pozitivním směrem. A taky tím, že už zkouší sám číst, ho můžu víc natěšit, co vše zajímavého se může ve škole dozvědět.

S: Jak si povídáš se svým dítětem o zápisu do ZŠ?

M1: Nějak to nehrotím. Přijde a formou stanovišť plní s námi a kamarády úkoly.

S: Proč si myslíš, že se tvé dítě těší/netěší do školy?

M1: Těší se, bude s kamarády.

S: Jak souvisí ve tvém případě příprava dítěte k zápisu s výběrem školy, kam tvé dítě půjde?

M1: Bydlíme na vesnici, takže rozhodovalo místo bydliště a zápis jako takový neřeším.

S: Jakým způsobem řešíš přípravu svého dítěte mimo MŠ, kterou navštěvuje?

M1: Nijak, není potřeba.

S: S kým hovoříš o otázce přechodu tvého dítěte z MŠ do ZŠ?

M1: S manželem, se starší sestrou a s mými rodiči.

S: Proč si myslíš, že je pro tvé dítě vhodné navštěvovat kroužky?

M1: Nějaké kroužky? No ve školce má kroužek AJ, ale nemyslím, že by to bylo jako naučit se mluvit. Spíš to beru jako takové seznámení s jazykem, aby si to trochu naposlouchal a nebál se toho pak. No stejně tam berou barvy, ovoce, zvířata. No, co asi tak děcka v MŠ můžou

pobrat. Dostanou obrázek, nebo samolepku a jsou spokojené. Taky od září chodí do ZUŠ hrát na flétnu. No jasně, synovec hraje tak ani moc neprotestoval. Ale jde mu to výborně.

Myslím si, že by se děti neměli moc přetěžovat. Taky jsem zapoměla říct, že chodí do keramiky, ale to mají ve školce. Tak nikam nedojíždíme, jen tam 1x/14dní přijdu a společně to tam nějak uplácáme. To si myslím, že je to dobře strávený společný čas. Ale víc kroužků bych už nechtěla. Taky chodíme spolu do skupiny maminek, kde se setkává s jinými dětmi než ve školce. To je asi více podstatné než další kroužky. Hlavně by dítě měl kroužek bavit a ne být jen povinnost, pak je to zbytečné. Našemu třeba jde ta flétna a pan učitel je sním moc spokojený. Ale asi dost záleží na přístupu rodičů. Já to s ním trénuju každý den, učím se to samé jako on. Někdy dělám schválně chyby, abych ho povzbudila, když se mu nedaří. Že i já můžu dělat chyby. Tam je podle mě důležitá role rodiny.

S: Máš nějakou představu o tom, jak bude tvé dítě prospívat ve škole?

M1: No já se spíš bojím, že tam bude trochu zlobit z nudy. Když se už snaží číst a má takové speciální zájmy. Jako vlajky, vesmír, počítání jednoduchých příkladů. Ale to si bude muset ošéfovat učitelka. Třeba mu přidat nějaký úkol navíc, aby neobtěžoval souseda. Ale zas takový všeználek nebude. Určitě se ve škole najde něco, co nebude znát a zaujme ho to. Hlavně aby nedostávali moc kreslení, na to on není. Ale zase něco tvořit třeba z plastelíny ho baví.

S: Co tě ještě napadá, že budete muset s přípravou do školy brzy řešit?

M1: No tak narozeniny má teď v únoru, tak dostane dort ve tvaru aktovky a opravdickou aktovku. Půjdeme to spolu vybírat i s pouzdrém. Já bych mu nikdy nekupovala tak zásadní věc sama. Podle mě je to takový rituál, u kterého by dítě mělo být přítomno. Navíc si to přece musí vyzkoušet, jak mu bude sedět, a to bez něj neodhadnu. Taky jsme honem stíhali vybavit nábytkem pokojíček, aby měl své místo na úkoly. A ostatní asi budeme řešit průběžně, však nám určitě ze školy dají nějaký seznam. Prý jsou takové ty rodičovské schůzky předškoláků a tam se dozvíme víc. Zatím jsme tam nebyli, ale ještě je asi brzo. Taky ho musíme naučit jezdit autobusem, aby nechodil po silnici, kde není chodník.